

י' באייר, תשע"ט, 15.5.2019

גיליון מס' 659

פרשת בהר

גלגולו של ביטוי

מאת גילה ורזילק קפלן, מעלה גלבוע

"מה עניין שמיטה אצל הר סיני" ו"פעם ביובל" הם שני ביטוי שמקורם בפרשת בהר. במסגרת העיון בפרשה אני מבקשת לבדוק את הקשר בין השימוש המקובל בביטוי המוכר, למקורו התנכ"י, ואיך כל זה משליך עלינו.

מה עניין שמיטה אצל הר סיני? – על פי "מילוג – המילון העברי ברשת" פירושו – העניינים אינם קשורים זה לזה. אך מכיוון שהפרשה נפתחת ב"וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר... וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת שְׁבַת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצְךָ" (כה,ד), מובן מאליו שיש קשר בין הר סיני לשמיטה. וכך כותב רש"י: מָה עֲנִין שְׁמִטָּה אֶצֶל הַר סִינַי, וְהֲלֹא כָּל הַמְצֻוֹת נִאֶמְרוּ מִסִּינַי? כְּלוּמַר, מְדוּעַ בִּפְתִיחַהּ לַמְצֻוֹת שְׁמִיטָה, מְזָכֵר הַר סִינַי, אֲךָ בִּפְתִיחַהּ לְכָל שְׂאֵר הַמְצֻוֹת, אֵינֻ מְזָכֵר? וּמְבָאָר - אֶלָּא מָה שְׁמִטָּה נִאֶמְרוּ כְּלֻמָּתֶיהָ וּפְרֻטוֹתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ מִסִּינַי, אִף כִּלְנֵי נִאֶמְרוּ כְּלֻמָּתֶיהָ וְדִקְדוּקֶיהָ מִסִּינַי. כְּלוּמַר - כְּמוֹ שְׁכָל דְיוּקֵי הַשְּׁמִיטָה נִמְסְרוּ בְּסִינַי, כֵּךְ גַּם דְיוּקֵי כָּל הַמְצֻוֹת נִמְסְרוּ בְּסִינַי.

ועדיין אנו תוהים למה שמיטה דווקא? מענה מאיר מצאתי אצל הרב חיים דוד מימרו, הלומד מתוך סמיכות הפרשיות – שמיטה ופרשת המקלל. השמיטה מדברת על מצב אוטופי של הכרה ואמונה בכוח עליון, מצב שבו רוב העם יושב בארצו, והאדם מניח לאדמה לנוח מתוך אמונה שלמה שבשנה השישית יגדל ויקצור ויאסוף די תבואה, עד שיבשילו פירות העץ והאדמה של השנה השמינית בה יחזור לעבוד את האדמה. השמיטה מגלמת את האמונה שהבעלות על האדמה אינה של האדם הפרטי, ואת האמונה שיש מי שדואג לכלכלנו ולפרנסתנו.

בסוף פרשת אמור, קראנו על המקלל שנגזר דינו לסקילה. סיפורו הטרגי של המקלל שהיה בנם של איש מצרי ובת שבט דן – ומכיוון שכך, נגזר גורלו להיות חסר בית, כיוון שלא יכול היה להתנחל בשום מקום (חלוקת הנחלות לשבטים נעשית על פי האב). להתפתחות העניינים ולהסלמתם גורמים שונים (וכמו שנאמר, טנגו רוקדים בשניים) – אך סקילת המקלל מדגימה לנו את הקושי העולה מהשבטיות המובנית של עם ישראל בתקופת ההתנחלות. באה מצוות השמיטה ואומרת – אין בעלות אנושית על הקרקע, הבעלים של ארץ ישראל הוא הקב"ה. בני ישראל צריכים להרחיב הלב לתת מקום גם ל"הומלסים", ולתת אמון בעזרתו של הקב"ה, ומכאן שהקשר האמיתי בין שמיטה למעמד הר סיני (בו היו כל ישראל כאיש אחד), הוא החשיבות של ההתחשבות וההתאגדות של העם כאחד.

ומשמיטה ליובל, היובל מתקיים אחת לשבע שמיטות ועוד שנה... **פעם ביובל** על פי ה"מילוג" פירושו - בתדירות נמוכה, לעיתים רחוקות. במקור המקראי - "יובל הוא, שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים" (כה,יא), ומכאן שפעם ביובל הוא זמן מדויק ומובחן. הפרשנים מזכירים אפשרויות שונות למקור השם יובל - רש"י מפרש שזהו אייל, שמקרניו הוכן השופר

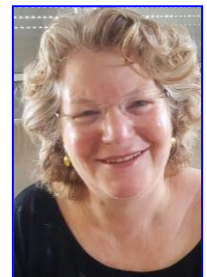
שהכריז על תחילת שנת היובל ; הרמב"ן מפרש את היובל כמילה המסמלת דרור שניתן לעבדים, ואילו איבן עזרא קושר בין יובל להובלה ולשילוח המרמז לשילוח העבדים. כשאנו מציינים היום יובל לרוב נתכוון לחגיגת חמישים (לבני האדם, לחברות או לאירועים שונים). בתרבויות העולם נעשה שימוש מעניין למילה יובל, jubilee: בתקופת מלחמת האזרחים האמריקנית השתמשו מתנגדי העבדות במונח במשמעות "שחרור העבדים". כך למשל בשיר המפורסם "צועדים דרך ג'ורג'יה", Marching Through Georgia. וכן, בשמה של תנועה עולמית הנקראת Jubilee 2000 ומנהלת מאבק ציבורי בדרישה לשמיטת החובות האדירים המעיקים על מדינות העולם השלישי בהשראת שנת היובל התנ"כית.

שנת היובל, על פי המקרא היא מעיין מכת חשמל שמטרתה לאפס את המצב ולאפשר לבני האדם לחזור למצב התחלתי של חופש, עם זכויות בסיסיות כמו קרקע וחירות. הרעיונות העומדים מאחורי שנת השמיטה ושנת היובל, הם רעיונות נשגבים ואפילו אוטופיים, רעיונות של חופש ושחרור, רעיונות של חמלה והתחשבות וכל אלה ניצבים מאחורי הרעיון המרכזי, שהבעלות על האדמה ועל בני האדם אינם בידינו.

אין פלא שקשה לנו לראות את הקשר בין הר סיני לשמיטה. ואין זה פלא שקשה לנו למצוא את הזמן המדויק בו נחזיר רכוש לידי בעליו המקוריים. ואולי משום כך שינו ביטויים אלו את משמעותם המקורית כפי שמופיעה במקרא. האם נוכל לחזור ולקשור בין הר סיני לשמיטה? האם נוכל ליישם את רעיון השחרור והחופש – פעם ביובל, או אפילו יותר מכך? נראה שאלו הם האתגרים העומדים בפנינו כחברה חזקה ואמיצה.

גילה ורזילק קפלן – חברת מעלה גלבונו, נשואה לפני, אמא להמישה מדהימים וסבתא
לכ"י מדהימות. ספרנית-מידענית.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי מופיע באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il